

**Kirsti Määttänen**

## **DESCARTES JA LÄHIÖT**

Ajan merkkejä tunnistellessa näyttää kartesiolainen projekti epäonnistuneen. Vaikka jo lapsesta on ihmisiä kovisteltu ja koulutettu ajattelemaan, ei seurauksena ole ollut, että ihmiset kokisivat olevansa olemassa. Joukkomitassa harrastetaan monottamista, seksiklubeja, benji-hyppyjä ja sikaenergiaa, jotta tavoitettaisiin edes välähdyksiä olemassaolon varmuudesta.

Kyseessä on kuitenkin erehdys. Ei Descartesin ainoa projekti eikä ainoa varmuus ollut *cogito ergo sum*, vaikka niin yleensä esitetään. *Cogitolla* oli historiansa, sitä edeltävä varmuus, jonka kautta Descartes vasta päätyi tähän kuuluun lausumaansa.

Hylättyään tieteiden tutkimisen heti kun ikä salli ja heittäytyttyään ensin turistiksi Descartes ryhtyi ajattelu-työhön. "Pysyin koko päivän yksin sulkeutuneena lämpimään huoneeseen, jossa minulla oli hyvä aika syventyä ajatuksiini"<sup>1</sup>, toteaa René. Sen jälkeen hän kuvailee *ensimmäisiä ajatuksiaan* seuraavaan tapaan.

Jos ja kun pyritään johonkin täydelliseen, on kaikki pistettävä uusiksi. Ei mitään paranteluja, sileeks vaan. Descartes toteaa tästä:

"...vanhat kaupungit, jotka alussa vain olivat pieniä kauppaloita, mutta joista aikojen kuluessa on paisunut suuria kaupunkeja, ovat tavallisesti sangen huonosti laaditut verrattuina niihin, jotka insinööri mielensä mukaan piirustuksiensa johdolla sovittaa tasangolle."

Näin siis Descartesin perimmäiseksi projektiksi paljastuu LÄHIÖT. Projektin voittokulku on ilmeinen. Aikaa tosin meni — yli kolmesataa vuotta — ennenkuin joka taajamassa tajuttiin, että näinhän on toimittava. Kerralla vaan pellolle taloja. Jos esiintyy epäsäännöllisiä maastonmuodostumia, kuten kiviä, kallioita ja mäennyppylöitä, ne on mahdollisuuksien mukaan poistettava. Tasanko on järkevä ideaali, sekä pienessä mittakaavassa (pihanurmet), että suuressa (koko lähiö).

Tämä kaikki tarkan suunnitelman mukaan, joka tehdään yksi mies/yksi firma -periaatteella. Yhteisön — kaupungin — kannattaa päättää ainoastaan *kuka on se mies, mikä on se firma*.

Eipä ole enää "sekaisin pieniä taloja suurten vieressä, kadut ... vääriä ja epätasaisia" ynnä muuta sekavuutta, joka näyttää pikemminkin "sattuman kuin järkevien ihmisten laatimalta."

Järkevään suunnitteluun ei riitä virkamiesvalta, johon René kyllä tuntuu suhtautuvan sinänsä luottavaisesti. Vanhojen kaupunkien eittämätön sekavuus saa hänet huomauttamaan, että vaikka jo "ammoisista ajoista on ollut

muutamia virkamiehiä, joiden on täytynyt pitää huolta siitä että yksityisten talot kohottaisivat kaupungin yleistä kaunista ulkomuotoa”, niin “miten vaikea on aikaansaada mitään täydellistä ainoastaan jatkamalla toisen työtä.”

Yltiökartesiolainenkin utopia on arkkitehtuurin historiassa esitetty: Pannaan tasaiseksi kokonainen vanha kaupunki (Pariisi) ja suunnitellaan sijalle täydellinen kokonaisuus. Tästä ei kuitenkaan näköjään syntynyt riittävää yhteistä varmuutta; projekti on jäänyt toteuttamatta. Le Corbusierin pienempiin mittakaavoihin suuntautunut järkeily, tarkkoihin mittailuihin perustuva ja lukuisin piirroksin havainnollistettu todistelu siitä, miten pieneen tilaan ihmisen voi sijoittaa, tuntuu sen sijaan toteutuvan hitaasti ja vääjäämättömästi. Ainakin päätellen makuuhuoneiden kokokehityksestä elementtirakentamisen aikana. Tai yliopistojen tutkijahuoneiden.

Toteutuneena ultrakartesiolaisena projektina tulee mieleen Brasilian uusi pääkaupunki, joka rakennettiin viisikymmenluvun lopulla. Presidentti halusi pääkaupungin, joka on keskellä maata. Hän siis palkkasi arkkitehdin suunnittelemaan sellaisen. Keskelle erämaata. Tästä raportoitiin myös Suomessa ihailevaan sävyyn.

Descartesin perimmäisen projektin metodinen perusohje: — on annettava yhdelle ja nimenomaan yhdelle miehelle täydellinen valta suunnitella ja toteuttaa (toteututtaa) uutta — näyttää etenevän voittoisana myös laajemmalti sovellettuna.

Mutta se on toinen juttu se.

## Viite

1. Kaikki kursivoinnit ovat lainauksia *Metodin esityksen* (1637) toisesta osasta, Jalmari Hahlin suomennoksena vuodelta 1899. Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjapaino osakeyhtiö, Helsinki.